

OD ISTOG PISCA

FAJRONT U SARAJEVU

SOLUNSKA 28

DR NELE KARAJLIĆ

СОЛУНСКА

28

II DEO
O PRIJATELJSTVU
I IZDAJI

— Laguna —

Copyright © 2019, Nele Karajlić
Copyright © ovog izdanja 2019, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mome bratu Draletu

Radnju ovoga romana lakše je pratiti poznavajući sledeće istorijske činjenice:

6. aprila 1941. godine nemačka avijacija bombardovala je Beograd;

12. aprila 1941. godine nemačka armija ušla je u Beograd;

20. oktobra 1944. godine sovjetska Crvena armija, uz pomoć Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, oslobodila je Beograd.

DEO PRVI

PRVO POGLAVLJE

koje predstavlja jedno krajnje neobično jutro

Mića je mnogo voleo muziku. I muzika je volela njega. I to ne samo ona muzika koju svi umeju da čuju. Muzika klavira ili violine, gitare ili nekog drugog instrumenta. Muzika je Miću toliko volela da mu se prikazivala u svemu što je čuo.

Bat ciganskih konja, otkucaj zidnog sata, lavež dorćolskih pasa, kreštav glas komšinice Perse, blaženi uzdisaji usnulog brata... za Miću je sve to bila muzika. Svet je za njega bio jedan veliki simfonijski orkestar. Tako je novom simfonijom počelo jedno neobično jutro. Sporim, ujednačenim, melanholičnim ritmom, dugih tonova.

Mića pokuša da se vrati u san. Stisnu oči, zaustavi dah. Primiri misli. Uzalud. Mačak Ćirilo mjauknu pred vratima dečje sobe. Jednom, pa drugi put. Oči se same otvoriše.

Zlatna sunčeva traka padala je na bratovljev krevet i škrinju u kojoj su dečaci čuvali igračke. Na plafonu, iznad uzglavlja, stajala je velika vlažna mrlja u kojoj je samo Mića video vešticu. Disao je duboko. Disanje simfoniji dodade novu melodiju. Laganu i dopadljivu. Radoznalost razbi san u hiljadu komada. Uspravi se iznad jastuka. Pogled mu

dobi dečački nemir. Odskakuta po sobi kao zec u kavezu. Na ormar, na noćni ormančić, na ćilim, među igračke, pod krevet, pod jorgan. Tad se seti!

„Gde mi je violina?“

Da! Seti se celog jučerašnjeg dana, svakog detalja, i svade sa bratom, i tuče oko violine, one koju mu je doneo čika Laci, i očevih teških reči i nepravde koja mu je nanesena, i majčinog tešenja i babinog uzaludnog pokušaja da ih izmiri. Seti se i majke, kako mu uze violinu i odnese je na tavan!

„Na tavanu je!“

Lavež pasa iz Jevrejske ulice pridruži se jutarnjoj simfoniji. Par vrabaca zaklepeta krilima. Opa! Melodija se najzad oslobodi melanholije. Posta lepršavija. To ga još više razbudi.

Mića baci pogled na brata. Ovaj je spavao blaženim snom. Oseti se starijim od njega. Stotinama godina. Kakvo čudno osećanje! Kao da je u njega ušla neka mudrost koja ga učini nadmoćnim nad bratom. Oseti neku toplinu oko srca i posla mu poljubac preko dlana, uz tihe, skoro neizgovorene reči, „Hristos voskrese, braco moj.“ Zatim mu isplazi jezik. Izađe iz sobe. Pravač tavan! Po violinu.

Damarom što Mići izbijaše u slepoočnici, simfonija dobi na ubrzanju.

Hodao je bos, štedeći dah, zaverenički tiho. Znao je da je majka odavno otišla na posao, ali probuditi oca bilo bi ravno katastrofi. Čuo je i babino roptanje iz sobe kraj kupatila. Činilo se da će sama sebe ugušiti teškim uzdisajima.

Prošao je na prstima pored zidnog sata i kraj otvorenih kuhinjskih vrata, iza kojih je stajao veliki zeleni kredenac. Na njegovoj levoj strani nalazio se kalendar okačen o ekserčić. Beše to poslednje čudo dizajna! Dvanaest meseci sa dvanaest fotografija Beograda. Sve lepša od lepše! Mića i njegov stariji brat Milanče svako jutro su se utrkivali ko će prvi da

precрта dan koji je ostao iza njih. Ugledavši kalendar, Mića ne odoli iskušenju. Uđe u kuhinju, uze olovku, koja je, znao je, stajala uvek na istom mestu, u kristalnoj posudi namenjenoj važnim stvarima, i slavodobitno precрта jučerašnji dan. Na kalendaru, osta prvi neprecrtani broj obojen crvenom bojom. Šesti april 1941. godine. Nedelja. Uskrs.

Mića se okrenu ka vratima. Olovka mu ispade iz ruke. Pade na pod. Mića se sagnu za njom, ali sruši kalendar. Simfoniju poremeti grubo šuštanje papira. Mića kalendaru zapreti prstom: „Budi miran!“

Na zvuk iz kuhinje, Milanče otvori oči!

„Kalendar!“ Pomisao na zaveru munjevito ga vrati u svet budnih. Kao da nije ni spavao. Krevet njegovog mlađeg brata bio je prazan.

„Kud se denulo derle? Kalendar? Mleko? Ne! Violina! Krenuo je po violinu! E nećeš ga majci!“

I on se seti jučerašnje svađe i nepravde koja mu je učinjena. Sećao se i očevih reči: „Nosi je na tavan, đavo da je odnese!“ I on je čuo majčino tešenje i babino preklinjanje da se pomire. Odškrinu vrata sobe i pogleda niz hodnik. Mića je, onako bos i golišav, oprezno gazio stepenicama ka tavanu.

Tiho izađe iz sobe u trenutku kada Mića otvori tavana vrata.

Milančeta ništa nije moglo više da izludi od njegovog mlađeg brata. Mali se rodio nenadano i mučki. Ništa ga nije preporučivalo za dolazak na ovaj svet. Niti ga je ko zvao, niti ga je ko tražio. Život mu je bio sasvim ugodan i lep i bez ovoga bandoglavog i uvek bolesnog dečaka nespretnog kretanja, zaluđenog muzikom.

Milanče je bio premali da bi shvatio dramu kroz koju su njegovi roditelji prošli kada je Mića, bled i moker od majčine

vodice, prestao da diše i kada ga je doktor Mićević u nekoliko sekundi vratio na ovaj svet.

Mesecima kasnije, kada se zdravlje maloga Miće stabilizovalo, i kada je svaka opasnost od odlaska na onaj, drugi svet nestala, doktor Mićević je govorio da mu slučaj maloga Miće do sada nije bio poznat, da je jedinstven u medicinskim analizama, i da nikada za tako nešto nije čuo.

„Gospođo Danice, gospodine Branko... kako da vam kažem... vašem sinu... Padao je puls istovremeno s pritiskom. Ne razumem kako. Kao da nije hteo da dođe na ovaj svet“, bile su njegove poslednje reči pre nego što je trgnuo čokanjče od koga se razdvajao samo kada je pred njim na bolničkom stolu ležala porodilja.

Milanče nije mogao da shvati ni zašto je Mića naprasno postao ljubimac roditelja, ni zašto je majka noćima klečala pored njegovog kreveta stavljajući glavu na njegove grudi kao da proverava da li detetu srce još uvek kuca ili je uspelo u svojoj nameri da se vrati odakle je i došlo. Nije mogao da razume ni preveliku pažnju majčinih i očevih prijatelja koju je taj balavac nezasluženo navukao na sebe, ni brižnost komšija koji su ga mazili, pazili, i gledali sa strahom da pogledom nešto u njemu ne poremete. Nije razumeo ni zašto je Mića odrastao kraj njega, ali u nekom posebnom, staklenom zvonu, jer to što su delili sobu, kuhinju, kuću, dvorište i ulicu nije ga omelo da ne primeti kako se okolina sa većom pažnjom i obzirom obraća njegovom mlađem bratu a ne njemu. Uzalud ga je i majka Danica povremeno grlila i ljubila ne bi li mu pokazala „da ona voli obojicu podjednako“. Osetio je on da je to pritvorno, da je njena tobožnja ljubav samo pokušaj da se napravi neprirodna ravnoteža između njih dvojice. To ga je najviše i morilo. A najviše ga je izluđivao Mića. Pokvarenjak, koji je slabost vešto pretvarao u

prednost, te je iz brojnih svađa uvek izlazio kao pobednik samo zahvaljujući „krhkom zdravlju“, na koje se pozivao i onda kada je bio kriv.

Milanče je maštao da i on teško oboli, da legne u postelju, da se oko njega skupe svi, i majka i otac, i baba, i prijatelji, da ga zabrinuto posmatraju, a on da krajičkom oka gleda na krevet preko puta na kome bi ležao ljubomorom ophrvan njegov mlađi brat. Ali uzalud. Zdravlje ga je služilo a bolest mimoilazila čak i onda kada je namerno stajao bosih nogu na kiši čekajući da mu se „pluća razbole od upale“.

Vrata tavana zaškripaše. Mića se strese. Proviri, a unutra, tišina i tajna. Među crepovima se probijao sunčev zrak. Obasjavao je stari majčin kovčeg u kome je donela svoje stvari onog dana kada se udala za oca. Mića oseti sreću kad ugleda violinu. Stajala je nepokrivena, izložena sunčevom zraku, na samo nekoliko koraka od njega. Okrenu se oko sebe. Na dnu stepenica stajao je mačak Ćirilo. Mića mu kažiprstom stisnutim preko usta pokaza da bude miran. Mačak se nije micao. Gledao ga je pogledom koji nije slutio na dobro.

Od silnog uzbuđenja Mića ne ču škripu drvenih stepenica pod Milančetovim koracima. Taj zvuk se neprimetno pridruži ustalasanoj simfoniji. On uze violinu i zagrli je kao što mačka grli izgubljeno mače. Tada prvi put začu potmulu tutnjavu. Kao da se negde daleko počela tresti gora. Tom tutnjavom jutarnja simfonija dobi nenadanu dramatiku. Kakav je ovo zvuk? To do sada nije imao prilike da čuje! Osta ukočen tražeći izvor tutnjave. Da ne dolazi iz njega? Iz njegovog srca? Od uzbuđenja zbog violine?

Kako se tutnjava približavala, tako se počеше drmati basamaci pod Milančetovim nogama. U srcu mu uzbuđenje zameni blaga panika. Pomisli da se to njemu samo nešto

pričinjava, da je ta zloslutna grmljavina, što grom nije, samo njegova uobrazilja. Ali kad se tlo stade ljuljati pod njim, on shvati da je đavo odneo šalu. Pogleda ispod sebe. Mačak Ćirilo je divljao. Kao da ga doziva. Kao da ih obojicu preklinje da siđu s tavana. Skoči na petu stepenicu, pa sa nje na treću, pa onda na prvu, pa opet na petu... Sve ukруг. Bezglavo i histerično. A tutnjava postade sve glasnija i glasnija. Od nje pobegoše svi drugi zvukovi. Tako se veličanstvenoj simfoniji priključiše i duboki tonovi.

Negde u daljini ču se prva razorna eksplozija. Kuća se zatrese kao da je od papira. Prozori zaigraše dajući simfoniji dodatnu ubedljivost. Zatim još jedna eksplozija, pa druga, treća! Zemlja zaigra u ritmu demonskog plesa. Zaurlaše sirene, vazduh zatreperi kao pred oluju. Sve to izazva strah. Užas! Poče kanonada eksplozija, urlanje aviona, štektanje mitraljeza, kao neki đavolji pir! Satansko kolo!

Milanče uskliknu. Mića ga tek tad ugleda. Bio je bled i neutješan. Zavera je otkrivena! Vrisnu od straha. Da li se uplašio brata ili eksplozija, nije mogao da razazna. Sledeća eksplozija udari blizu Solunske 28. Zadrhta vrh stepenica. Hodnik prekri prašina. Milanče izgubi ravnotežu, ali u prvome trenutku to ga poče veseliti, kao da je na nekoj besplatnoj ljuljašci. Ali, kad s krova stadoše otpadati komadi crepa, vrati mu se strah u srce. Pravi, ogoljeni strah!

Tek tad iz svoje sobe istrča njihov otac. Branko. Go. Izbezumljen. Utrča u dečju sobu. Zavrišta. „Gdeeee steeeee?“ Na vratima je stajala baba. Neuredna seda kosa od nje je činila junakinju neke strašne lutkarske predstave. Bez zuba, starački smežuranog lica, pokazivala je sinu da su deca sigurno na tavanu. I ona se sećala jučerašnje svađe oko violine. Branko nije umeo da razume njeno mumljanje. Dok

su eksplozije tresle zemlju, u njegovoj glavi su se ređale crne misli. Red eksplozija, red misli. Videvši da od sina nema vajde, baba sama krenu na tavan. Na stepenicama su stajala njena dva unuka. Jedan naspram drugog. Tresnu još jedna eksplozija. Baba vrisnu kao da je verovala da tom vriskom može da otera bombe.

Tada poče da urla i Milanče. U blizini Solunske udari još jedna eksplozija. Ovoga puta mnogo bliže od prethodnih. Crep se poče cepati napola. Prozori iskakaše iz okvirâ. Prašina ispuni tavan. Popadaše čaše iz kredenca. Zveket tanjira po podu ispuni simfoniju dodatnom napetošću. Mića je držao violinu i plakao. Plač se nije čuo od urlanja aviona. Pir razjarenih zveri. Vaskršnja simfonija, koja poče stidljivo, batom ciganskih konja iz duboke tišine, u svoj svojoj raskoši se približavala stravičnom finalu. Nakon naredne eksplozije mamin kovčeg propade kroz karatavan. Usput je pokupio babu i njenu dušu poneo sa sobom na onaj svet. Telo joj je kopnelo u plamenu.

Branko je dozivao decu, uzalud se nadglavavajući sa urlanjem aviona. Dečaci su stajali jedan naspram drugog i plakali. Nikad se kao tad nisu više voleli. Nikad nisu bili bliži jedan drugom. Milanče pruži Mići ruku. Mahnu mu da priđe, da ga spusti dole. Ovaj je stajao kao ukopan držeci violinu kao jedino što ima. Voleo ga je, ali mu nije verovao. Pokuša da mu priđe, ali ga nova eksplozija vrati nazad. Kada je Milanče ponovo hteo da se okrene ka Mići, uhvati se za klimavu ogradu stepeništa ali ona popusti. Jednovremeno sa njegovim padom krov njihovog doma odnese nova eksplozija! Dok je padao, Milanče je čuo vrisak svoga oca.

„Miiilaaančeee!!!“

To je bilo poslednje što je čuo.